



NIET-GEREGULARISEERDE VUURWAPENS

België in Europees perspectief

Nils Duquet, Dennis Vanden Auweele & Stijn Dormans

Voor project DIVERT werden drie specifieke afwendingsmethodes van vuurwapens in Europees perspectief geanalyseerd: diefstal, fraude en niet-regularisatie.

In Europa en België worden drie grote vormen van niet-regularisatie onderscheiden, namelijk niet-regularisatie na een gewapend conflict of een periode van politieke transitie, na het erven van vuurwapens of na aanpassing van de regelgeving.

In België zijn aanpassingen in de regelgeving de belangrijkste aanleiding voor de niet-regularisatie van vuurwapens. Een aanzienlijk deel van het illegale vuurwapenbezit in België bestaat uit vuurwapens die voor 2006 legaal werden gehouden, maar waarvoor de toenmalige eigenaars na de nieuwe Federale Wapenwet in 2006 niet de nodige vergunningen aanvroegen of die ze niet inleverden tijdens de amnestieperiode tussen 2006 en 2008. Hoewel moeilijk te berekenen, blijkt uit een eerdere analyse door het Vredesinstituut dat tussen 2006 en 2008 tenminste 198.000 vuurwapens werden ingeleverd. Desondanks bestaat het vermoeden dat na de wetswijziging van 2006 tienduizenden vuurwapens niet geregulariseerd werden.

Ook de wetswijziging inzake historische, folkloristische en decoratieve wapens in 2013 heeft zeer waarschijnlijk geleid tot een toename in illegaal wapenbezit. Ook toen werd parallel een regularisatiecampagne opgezet maar werden slechts 6.000 wapens geregulariseerd. Vermoedelijk verdween toen een aanzienlijk aantal vuurwapens naar het illegale circuit of het buitenland.

In de nasleep van de aanslagen in Frankrijk en België werden in België in 2018 de laders van vuurwapens vergunningsplichtig gemaakt. Ook deze wetswijziging ging gepaard met een regularisatiecampagne.

Ondanks deze opeenvolgende regularisatiecampagnes blijft het probleem van niet-geregulariseerde vuurwapens, munitie en laders groot. Betrouwbare cijfers ontbreken evenwel.

Niet-regularisatie van vuurwapens in Europa

Het verkrijgen van een beter zicht op illegale wapenhandel in Europa is een van de prioriteiten van het Europese Actieplan 2020–2025 voor de bestrijding van die wapenhandel.¹ De afgelopen jaren is er zowel op nationaal als Europees niveau onderzoek verricht met als doel een beter beeld te krijgen van de illegale vuurwapenmarkten. De focus lag daarbij echter niet zo vaak op de verschillende manieren waarop wapens kunnen ‘lekker’ vanuit het legale naar het illegale circuit (‘afwending’). Dit is opmerkelijk aangezien de overgrote meerderheid van de vuurwapens die momenteel in illegaal bezit zijn en/of circuleren op de illegale markt, oorspronkelijk legaal voorhanden werden gehouden. Zicht krijgen op dit fenomeen wordt dan ook beschouwd als van groot belang in de strijd tegen illegale wapenhandel.

Project DIVERT is een internationaal vergelijkend onderzoeksproject, medegefinancierd door de Europese Commissie, met als focus het bestuderen van drie vormen van afwending in de Europese Unie: (1) diefstal van vuurwapens; (2) frauduleuze activiteiten inzake het verwerven, behouden of overdragen van vuurwapens; en (3) het niet-regulariseren van vuurwapens, bijvoorbeeld na een wetswijziging, of na het verkrijgen van een wapen als gevolg van een erfenis of in de context van een gewapend conflict. Het Vlaams Vredesinstituut coördineerde Project DIVERT en analyseerde onder meer het voorkomen en de kenmerken van deze vormen van afwending in België. Aan het einde van deze analyse vindt u meer gedetailleerde informatie over het onderzoeksopzet van Project DIVERT.

Uit de analyses van Project DIVERT blijkt dat het niet-regulariseren van vuurwapens in Europa in verschillende vormen voorkomt. Ten eerste zijn vuurwapens en munitie tijdens gewapende conflicten of in een periode van grote politieke transitie in handen van burgers gekomen. Veel van die burgers hebben nadien nagelaten om de verkregen ‘conflictwapens’ in te leveren of te regulariseren, bijvoorbeeld door er de nodige vergunningen voor aan te vragen. Ten tweede zijn vuurwapens ook illegaal geworden doordat voorheen legale wapenbezitters na een wetswijziging, al dan niet bewust, hun wapens niet in orde brachten met de nieuwe regels. Ten derde hebben een aantal burgers er (al dan niet bewust) voor gekozen om vuurwapens niet te regulariseren nadat ze deze wapens hebben geërfd.

Binnen deze drie hoofdsorten van niet-regularisatie van vuurwapens kunnen verschillende subcategorieën worden onderscheiden, vaak met een eigen dynamiek. Uit de analyses van Project DIVERT blijkt ook dat een of meerdere van deze verschillende vormen van niet-regularisatie in ongeveer alle EU-lidstaten werden vastgesteld. Door het ontbreken van betrouwbare en gedetailleerde kwantitatieve data in de meeste landen, is het echter onmogelijk om in te schatten hoe groot het probleem van niet-geregulariseerde vuurwapens precies is.

In deze nota geven we de resultaten van deze analyse weer, waarbij we focussen op de problematiek van niet-geregulariseerde vuurwapens in België. We beginnen met het schetsen van de verschillende soorten niet-geregulariseerde vuurwapens in Europa, waarna we inzoomen op de Belgische situatie.

Niet-regularisatie na gewapend conflict of politieke transitie

Vershillende (recente en minder recente) gewapende conflicten en politieke transities in Europa hebben aanleiding gegeven tot het illegale bezit van vuurwapens. De hoeveelheid en de aard van de niet-gereguleerde vuurwapens verschilt echter sterk naargelang de regio in Europa. Uit onze analyses blijkt verder dat de meeste van deze wapens – toch in eerste instantie – in handen komen van burgers zonder criminele intenties. Dit neemt echter niet weg dat een deel van deze wapens uiteindelijk op de illegale markt zijn terechtgekomen, en in de handen van criminelen en zelfs terroristen zijn beland.

Een erg belangrijke bron van niet-gereguleerde vuurwapens in Europa houdt verband met **de val van het voormalige Joegoslavië en de daarmee gepaard gaande gewapende conflicten in de regio in de jaren '90**. Deze voormalige conflictwapens worden beschouwd als een van de voornaamste bronnen voor illegale wapenhandel in Europa. Deze wapens worden doorgaans in voertuigen verstopt en zo gesmokkeld naar andere landen via de routes waarlangs ook de smokkel van andere goederen zoals bijvoorbeeld drugs verloopt. Het gaat doorgaans over relatief kleine hoeveelheden wapens die samen met ander smokkelwaar worden gesmokkeld.² Niet alleen worden deze wapens vanuit de Balkanregio naar de rest van Europa gesmokkeld, ze leiden tot op de dag van vandaag ook tot problemen in de bronlanden zelf. Het betreft daarbij een breed gamma, gaande van handvuurwapens tot automatische vuurwapens en granaten.³

Een ander deel van de niet-gereguleerde vuurwapens zijn conflictwapens uit de **Tweede Wereldoorlog**. Uit onze analyses blijkt dat het illegale bezit van conflictwapens uit de Tweede en in mindere mate ook de Eerste Wereldoorlog, voorkomt in minstens de helft van alle Europese lidstaten.⁴ Een fenomeen dat hiermee nauw is verbonden, is het zogeheten 'black digging' ('zwartgraven'), waarbij verzamelaars in gebieden waar de oorlog volop

woedde bewust op zoek gaan naar achtergelaten voorwerpen en deze opgraven. Op die manier worden vuurwapens 'gevonden', vaak zonder dat er nadien een vergunning voor wordt aangevraagd, waardoor de wapens in illegaal bezit komen.⁵ Dit fenomeen komt in heel Europa voor, maar is in sommige EU-lidstaten, vooral in Centraal- en Oost-Europa en in de Baltische staten, een belangrijke bron van illegaal wapenbezit.⁶ In Letland bijvoorbeeld zijn de locaties van oude veldslagen uit de Tweede Wereldoorlog goed gedocumenteerd en op het internet te vinden. Hierdoor is het relatief eenvoudig om met behulp van een metaaldetector conflictwapens op te graven.⁷ Hoewel deze activiteit in Europa voornamelijk wordt uitgeoefend door hobbyisten, die vooral geïnteresseerd zijn in de historische waarde van de wapens en geen criminele motieven hebben, zijn er ook gevallen bekend waarbij dergelijke wapens naar het buitenland werden gesmokkeld of werden verkocht aan criminelen in eigen land voor financieel gewin. De politie in Duitsland bijvoorbeeld arresteerde in juli 2018 een specialist in het zoeken en renoveren van wapens om ze vervolgens onder meer aan criminelen te verkopen. De politie nam meer dan honderd vuurwapens in beslag.⁸

Ook meer **lokale conflicten** kunnen leiden tot het niet-regulariseren van vuurwapens. Zo maken vuurwapens afkomstig uit 'the Troubles', het gewapende conflict dat tientallen jaren woedde in de tweede helft van de 20^e eeuw in Noord-Ierland, het leeuwendeel uit van illegaal bezit daar. Ze zijn er in handen van de opvolgers van paramilitaire groeperingen, wat onder meer blijkt uit de vrij frequente inbeslagnames van automatische vuurwapens in de regio.⁹ Gelijkaardige fenomenen werden ook vastgesteld in andere delen van Europa. Ook in Cyprus bijvoorbeeld vormen de diverse gewapende conflicten en de politieke overgang die het land in de afgelopen zeventig jaar heeft meegemaakt, een verklaring voor het hoge percentage vuurwapenbezit onder de bevolking.¹⁰ In Spanje schat de Guardia Civil dat ongeveer 15% van de in beslag genomen vuurwapens antieke of historische wapens zijn, waaronder een onbekende hoeveelheid

vuurwapens uit de Spaanse Burgeroorlog (1936–1939). Hoewel de niet-geregulariseerde conflictwapens uit dergelijke lokale conflicten vaak een aanzienlijk deel uitmaken van het illegale wapenbezit in het land zelf, worden ze beduidend minder vaak internationaal gesmokkeld dan de wapens uit de recentere conflicten in de Balkan.¹¹

Intense politieke transities kunnen in de Europese Unie ook een bron van illegaal wapenbezit zijn. Met het einde van het Warschaupact en de overgang naar een liberale democratie zijn in verschillende Centraal- en Oost-Europese landen vuurwapens aan het legale circuit onttrokken. Bijvoorbeeld door de verkoop van dienstwapens van soldaten van de Sovjet-Unie aan burgers in onder meer Polen, Letland en Estland. Volgens de Estlandse veiligheidsdienst zijn op deze manier een onbekend aantal vuurwapens uit de stocks van het Rode Leger in handen van de lokale georganiseerde misdaad terechtgekomen.¹² In Tsjechië is er bovendien zowel onder de Duitse als onder de Sovjetbezetting een traditie ontstaan om vuurwapens te verbergen. Deze wapens zijn vaak in het bezit van particulieren omwille van sentimentele redenen en worden bij verbouwingen bijvoorbeeld nog steeds ontdekt op zolders en in kelders.¹³ Verder werd over Portugal gerapporteerd dat tijdens de overgang naar de democratie en na de terugtrekking van de troepen uit de toenmalige kolonies, veel soldaten hun vuurwapens in hun bezit hebben gehouden.¹⁴ Niet alle politieke transities hebben echter geleid tot aanzienlijke hoeveelheden niet-geregulariseerde vuurwapens. In Spanje bijvoorbeeld wijzen vuurwapenexperts erop dat de overgang naar de democratie in de jaren '70 niet gepaard ging met de afwending of het verlies van grote hoeveelheden dienstwapens.¹⁵

De vuurwapentypes die niet worden geregulariseerd na een gewapend conflict of politieke transitie, zijn doorgaans een afspiegeling van de types die tijdens de betreffende periode in handen waren van de strijdkrachten of andere actoren betrokken in het conflict. Vaak gaat het over een erg breed gamma aan handvuurwapens en lange wapens,

waaronder ook significante hoeveelheden automatische wapens. Indien het gewapende conflict lange tijd geleden plaatsvond, dan worden ook antieke en historische wapens aangetroffen die soms renovatie nodig hebben om opnieuw scherp-schietend te worden.

De bevindingen van onze vergelijkende analyse doen vermoeden dat de internationale illegale handel van niet-geregulariseerde vuurwapens beperkt blijft tot een eerder klein aantal bronlanden en gewapende conflicten in Europa, met name de landen uit de Balkanregio. Vuurwapens uit de gewapende conflicten in die regio worden illegaal verhandeld in grote delen van de Europese Unie en belanden regelmatig in criminele handen. Overigens zijn ook legervuurwapens uit de EU-lidstaten die deel uitmaakten van het Warschaupact, in grote hoeveelheden bij criminelen terechtgekomen in de rest van Europa. Dit gebeurt vaker via een 'omweg', eerder dan rechtstreeks als niet-geregulariseerde vuurwapens. Grote hoeveelheden van surpluswapens uit de stocks van de krijgsmachten van vermelde landen zijn de afgelopen jaren geneutraliseerd, omgebouwd naar zogeheten akoestische wapens of naar vuurwapens met Flobert-kaliber. Daardoor konden ze in een aantal van deze landen zonder vergunning aangekocht worden en nadien gemakkelijk gereactiveerd of opnieuw omgebouwd worden naar scherp-schietende vuurwapens.

In de meeste Europese bronlanden van wapens die niet werden geregulariseerd na een gewapend conflict of hevige politieke transitie, worden dergelijke wapens niet vaak bij criminelen in beslag genomen. Het illegale bezit van deze wapens situeert zich voornamelijk bij personen zonder criminele motieven. Toch zijn ook hier gevaren aan verbonden; de wapens kunnen immers gestolen of zelfs verkocht worden. Verder lijkt het erop dat het internet de illegale handel in dergelijke niet-geregulariseerde vuurwapens heeft vergemakkelijkt.¹⁶

Niet-regularisatie na aanpassing van de regelgeving

Een aanpassing van de wapenwetgeving kan op verschillende manieren aanleiding geven tot het niet-regulariseren van vuurwapens.

Het vaakst gebeurt dit wanneer de **wettelijke classificatie van vuurwapens wordt veranderd**, met andere woorden wanneer voorheen niet vergunningsplichtige wapens onder de nieuwe regelgeving geclassificeerd worden als vergunningsplichtige of zelfs verboden wapens. Dergelijke aanpassingen hebben in verschillende EU-lidstaten waaronder België (zie verder) geleid tot het weglekken van grote hoeveelheden vuurwapens uit het legale circuit. Het gaat daarbij om vuurwapens die al dan niet geregistreerd stonden in een overheidsdatabank, maar waarvoor de eigenaar nooit een vergunning aanvraag of die hij bijvoorbeeld niet inleverde tijdens de amnestieperiode die regelmatig met zulke wetswijzigingen gepaard gaat. In Duitsland zouden vuurwapens die niet werden gereguleerd na de wetwijzigingen in de jaren '70, het grootste deel uitmaken van de vuurwapens die vandaag illegaal in handen worden gehouden.¹⁷

Een gelijkaardig fenomeen treffen we aan bij aanpassingen aan de **wettelijke classificatie van alarmwapens of geneutraliseerde vuurwapens**. De afgelopen jaren werden de regels inzake het bezit van dergelijke wapens zowel op EU- als op nationaal niveau verstrengd. Dat gebeurde nadat bekend raakte dat de ombouw of het reactiveren van dergelijke wapens ook criminelen ertoe bracht ze in toenemende mate te gebruiken en dat ze ook werden aangewend bij terroristische aanslagen. Omdat deze wapens voordien in verschillende landen niet geregistreerd moesten worden, bestaat het vermoeden dat grote hoeveelheden ervan intussen in het illegale circuit terechtgekomen zijn.¹⁸

Een ander type wetswijziging dat aanleiding heeft gegeven tot het niet-regulariseren van vuur-

wapens, is de aanscherping van de regels inzake de **medische attesten** die nodig zijn om een wapenvergunning te verkrijgen. De analyses over vuurwapenfraude van Project DIVERT wijzen erop dat sommige wapenbezitters er niet voor terugdeinzen medische attesten te vervalsen.¹⁹ Anderen hopen gewoonweg dat het niet opvalt wanneer een dergelijk attest ontbreekt. In Italië bijvoorbeeld werd de verplichting van een medisch attest ingevoerd in 2015. Hoewel honderden wapenbezitters op dat moment besloten hun vuurwapens in te leveren, werden er in 2018 bijvoorbeeld nog verschillende personen gearresteerd voor illegaal wapenbezit nadat bleek dat ze geen medisch attest konden voorleggen.²⁰

Uit onze vergelijkende analyse blijkt dat het niet geweten is hoe vaak het voorkomt dat wapenbezitters hun wapens niet regulariseren na een aanpassing van de regelgeving. Bovendien is het niet duidelijk in hoeverre deze vorm van niet-regularisatie bewust plaatsvindt, of net onbewust omdat men niet op de hoogte is van nieuwe regelgeving.²¹ De vaststelling dat het aantal verklaringen van diefstal of verlies van vuurwapens in sommige landen zoals bijvoorbeeld België (zie verder) spectaculair is gestegen na een aanpassing van de regelgeving, doet vermoeden dat een aantal wapenbezitters er bewust voor kiezen hun wapens niet te regulariseren en in dat verband zelfs bereid zijn valse verklaringen af te leggen aan de politie. Ook hier betreft het echter niet vaak personen met criminele motieven, maar eerder liefhebbers die hun wapen om verschillende redenen liever niet inleveren of regulariseren.

De vuurwapentypes die niet worden gereguleerd na een aanpassing van de regelgeving, zijn sterk afhankelijk van de nationale context en van de wapens waarop de aanpassing van de regels van toepassing is. Onze analyses wijzen op een breed gamma van 'Categorie B'-wapens (vergunningsplichtige vuurwapens), maar het gaat ook om jachtwapens, alarmwapens, geneutraliseerde en antieke of historische wapens.²²

Niet-regularisatie na het erven van vuurwapens

Het niet-regulariseren van geërfde vuurwapens kan betrekking hebben op voorheen legaal of illegaal door de overledene voorhanden gehouden wapens. In het eerste geval wordt het wapen illegaal op het moment dat de erfgenaam nalaat het te regulariseren, wat bijvoorbeeld betekent dat hij er een vergunning voor aanvraagt of het laten deactiveren. In het tweede geval is er in strikte zin geen sprake van afwending door de erfenis aangezien het wapen zich voordien al in het illegale circuit bevond. Dit werd de laatste jaren bijvoorbeeld vaak vastgesteld in Portugal waar, na het overlijden van voormalige soldaten, hun erfenis (al dan niet automatische) vuurwapens en soms ook grote hoeveelheden munitie bleek te bevatten. De goederen werden in die gevallen afgewend tijdens de overgang naar de democratie of bij terugkeer uit de toenmalige kolonies.²³

Het niet-regulariseren van geërfde wapens kan zowel bewust als onbewust gebeuren. Zo zijn ervende familieleden soms niet op de hoogte van het bestaan van het wapen en vinden ze het pas later. In verschillende EU-lidstaten, waaronder ook België, bestaat er daarom een procedure voor het inleveren van 'gevonden vuurwapens', waarbij soms ook de mogelijkheid bestaat om ze te behouden (ofwel met een vergunning ofwel als geneutraliseerd wapen). Een onbewuste niet-regularisatie kan ook het gevolg zijn van onbekendheid bij de erfgenamen met de regelgeving inzake het houden van vuurwapens.²³

Het bewust niet-regulariseren heeft vaak te maken met emotionele redenen en de vrees het wapen niet te mogen houden of zelf vervolgd te worden voor illegaal wapenbezit. Het is voor politiediensten vaak erg moeilijk om achteraf vast te stellen of het niet-regulariseren van geërfde wapens bewust of onbewust gebeurde. In sommige EU-lidstaten lijkt het bezit van niet-geregulariseerde, geërfde vuurwapens bovendien meer cultureel aanvaard dan in andere lidstaten.²⁴

Het aantal vuurwapens dat via erfenis wordt afgewend uit het legale circuit is onbekend. Op basis van onze analyse van geïdentificeerde gevallen lijkt het vaak om een eerder beperkt aantal wapens per erfenis te gaan. Toch is er ook een geval bekend waar een Franse erfgenaam 57 vuurwapens in handen kreeg en besloot om ze niet te regulariseren. De wapens werden bij hem gevonden in juli 2018. Gedetailleerde informatie over de wapentypes die via een erfenis worden afgewend naar illegaal bezit, ontbreekt. Onze analyses suggereren dat het een breed gamma van jachtgeweren, *shotguns* en handvuurwapens betreft. Ook wapens die eerder in een gewapend conflict werden gebruikt, waaronder soms ook automatische wapens, worden aangetroffen. We vermoeden dat de wapentypes die niet worden geregulariseerd na een erfenis, een afspiegeling zijn van de types die in de betreffende landen legaal en illegaal voorhanden worden gehouden.

Niet-geregulariseerde vuurwapens in België

Uit de analyse van de kenmerken van niet-geregulariseerde vuurwapens in Europa blijkt dat er drie grote vormen niet-regularisatie voorkomen, namelijk niet-regularisatie na een gewapend conflict of een periode van politieke transitie, na aanpassing van de regelgeving of na het erven van vuurwapens. Elk van deze vormen heeft zijn eigen kenmerken, die zich op volgende vlakken voordoen: het meer of minder voorkomen naargelang de plek in Europa; de gebruikte modi operandi; de wapentypes die niet worden geregulariseerd; de typische daders van niet-regularisatie; en de linken met criminele activiteiten. Ook in België werden concrete gevallen van deze drie vormen van niet-regularisatie geïdentificeerd. Er werden bijvoorbeeld vuurwapens uit de Tweede Wereldoorlog in beslag genomen, net zoals wapens die geërfd, maar niet geregulariseerd werden.

De belangrijkste aanleidingen voor de niet-regularisatie van vuurwapens in België zijn echter de aanpassingen in de regelgeving. Een aanzienlijk deel van het illegale vuurwapenbezit in België bestaat uit vuurwapens die voor 2006 legaal voorhanden werden gehouden, maar waarvoor de toenmalige eigenaars na de nieuwe Federale Wapenwet in 2006 niet de nodige vergunningen aanvroegen of die ze niet inleverden tijdens de daarmee gepaard gaande amnestieperiode tussen 2006 en 2008. Ook de wetswijziging inzake historische, folkloristische en decoratieve wapens (zogenoemde HFD-wapens) in 2013 heeft zeer waarschijnlijk geleid tot een toename in illegaal wapenbezit.

In de volgende paragrafen gaan we dieper in op de Belgische problematiek van niet-regularisatie na de invoering van nieuwe regelgeving. We schenken ook aandacht aan de pogingen die in ons land werden ondernomen om dergelijke wapens toch te laten regulariseren.

In 1991 werd de Europese Vuurwapenrichtlijn aangenomen. Deze richtlijn bepaalt de minimum-normgrens voor de controle op vuurwapenbezit en -handel in de EU-lidstaten. Het staat de lidstaten dus vrij om een strengere regelgeving te hanteren. Het doel van deze richtlijn was om de regelgeving omtrent vuurwapenbezit en -controle in de EU-lidstaten te harmoniseren en op te waarderen, om zo het risico op misbruik van vuurwapens te beperken. België heeft de bepalingen van de Europese Vuurwapenrichtlijn pas vijftien jaar later geïmplementeerd in zijn eigen wapenwetgeving, door de goedkeuring van de Federale Wapenwet in 2006. De parlementaire behandeling van de Wapenwet kwam in mei 2006 in een aanzienlijke stroomversnelling terecht na de schietpartij door Hans van Temsche in Antwerpen, waarbij een peuter en haar babysit om het leven kwamen en een derde persoon gewond raakte. Een van de basisideeën achter de nieuwe Wapenwet is dat een sluitende regeling inzake het legale vuurwapenbezit en de legale vuurwapenhandel ook een remediërende impact heeft op het illegale circuit.

De nieuwe Wapenwet bepaalde dat alle vuurwapens die onder de oude Wapenwet legaal voorhanden gehouden konden worden, in de regel moesten gebracht worden volgens de voorwaarden van het nieuwe controleregime.²⁵ Een voorbeeld is de categorie van de zogeheten jacht- en sportwapens, en bijbehorende munitie. Die vuurwapens waren voorheen voor alle meerderjarigen vrij verkrijgbaar, louter op vertoon van een identiteitskaart. In 2006 werden deze wapentypes 'vergunningplichtige wapens'.

Het basisprincipe van de nieuwe Wapenwet is dat, met uitzondering van de duidelijk omliggende groepen van 'verboden wapens' en 'vrij verkrijgbare wapens', het voorhanden houden van alle vuurwapens een bezittitel vereist en dat particulier wapenbezit enkel mogelijk is voor een beperkt aantal expliciet vermelde 'wettige redenen', zoals het sportief en recreatief schieten, de jacht of het verzamelen van vuurwapens. Afhankelijk van de wettige reden waarvoor men sinds 2006 zijn vuur-

wapen in bezit wilde houden of er een wil verwerven, werden verschillende vergunningsprocedures vastgelegd.

Deze fundamentele aanpassing van de regelgeving betekende dat honderdduizenden legale vuurwapenbezitters actieve stappen moesten ondernemen om hun vuurwapens te regulariseren indien ze hen wilden behouden. Tegelijkertijd werd echter ook voorzien in een amnestiecampagne, die tweemaal werd verlengd en uiteindelijk tot eind oktober 2008 liep. Wapenbezitters die geen vergunning wilden aanvragen, kregen zo de mogelijkheid om hun vuurwapens in te leveren. De precieze aantallen wapens die na de invoering van de nieuwe Wapenwet werden ingeleverd, blijken moeilijk te berekenen. Uit een eerdere analyse door het Vredesinstituut van de beschikbare data blijkt dat tussen 2006 en 2008 tenminste 198.000 vuurwapens werden ingeleverd.²⁶

Ondanks dit zeer grote aantal ingeleverde vuurwapens bestaat het vermoeden dat na de wetswijziging van 2006 tienduizenden vuurwapens nog steeds niet geregulariseerd werden. Zo raakte in 2016 bekend dat er nog 107.000 vuurwapens 'verdwenen' waren uit het Centraal Wapenregister. Volgens de FOD Justitie zijn hiervoor verschillende verklaringen mogelijk. Een daarvan is dat een deel van deze wapens bewust verborgen werden gehouden in de hoop dat de wet opnieuw versoepeld zou worden.²⁷ Het aantal vuurwapens dat in 2019 in het Centraal Wapenregister nog steeds stond onder de oude categorie van 'verweer- en oorlogswapens', bedroeg 73.960.²⁸ Bovendien vertienvoudigde in de periode vlak na de invoering van de nieuwe Wapenwet het aantal vuurwapens dat bij de politie werd opgegeven als 'verloren'; die periode kende ook een sterke stijging van het aantal aangiftes van 'diefstal'.²⁹

Een tweede groep van niet-geregulariseerde wapens na aanpassing van de regelgeving betreft HFD-wapens waar geen vergunning voor werd aangevraagd na hun herclassificatie. Die werd doorgevoerd in de nasleep van de schietpartij in

2011 op de kerstmarkt van Luik, waarbij vijf dodelijke slachtoffers vielen en meer dan honderd anderen gewond raakten. Voor 2013 bestond er een lijst met HFD-wapens, waarvan men dacht dat het zeldzame vuurwapens waren waar nauwelijks nog munitie voor voorhanden zou zijn. Daarom was er voor het voorhanden houden van deze wapens dan ook geen vergunning vereist. Al vrij snel na 2006 bleek echter dat deze lijst ook vuurwapens bevatte die niet zeldzaam of historisch waren en waarvoor de munitie nog gemakkelijk te vinden was. Op die wijze hebben criminele groeperingen gebruikgemaakt van de mogelijkheid om deze wapens in België legaal te kopen om ze vervolgens illegaal naar hun eigen land te brengen.³⁰ Verder werden HFD-wapens ook in eigen land verkocht aan criminelen.³¹ In 2013 werd daarom de lijst van HFD-wapens afgeschaft met als gevolg dat de wapens die erop stonden niet langer vrij verkrijgbaar waren maar voortaan ook een vergunning vereisten. Gelijktijdig met deze aanpassing aan de regelgeving werd specifiek voor deze wapens een regularisatiecampagne opgezet die liep tot mei 2014.³² De politie vermoedt echter dat veel wapens niet geregulariseerd of overgedragen zijn: hoewel er in de periode 2007-2013 tienduizenden van deze wapens in België verkocht werden, zijn er uiteindelijk slechts 6.000 geregulariseerd tijdens genoemde campagne.³³ Dit doet vermoeden dat een aanzienlijk aantal vuurwapens naar het illegale circuit weggelekt en naar het buitenland verdwenen is.³⁴

In de nasleep van de aanslagen in Frankrijk en België, respectievelijk in 2015 en 2016, werden in België begin 2018 de laders van vuurwapens vergunningsplichtig gemaakt. Deze wetswijziging gepaard met een nieuwe regularisatiecampagne voor vuurwapens, munitie en laders. Deze liep tussen 1 maart en 31 december 2018. Bezitters kregen met name vier mogelijkheden: (1) een vergunning/erkenning of registratie aanvragen; (2) de wapens afstaan aan de politie; (3) de wapens laten neutraliseren (door de proefbank van Luik); of (4) de wapens overdragen aan een persoon met een geschikte bezitstitel. De procedure hield in dat de politie elk ingeleverd of geregulariseerd voorwerp

in het Centraal Wapenregister moest controleren, dit om na te gaan wat de juridische status ervan was en/of het voorwerp als gestolen of verloren was opgegeven. Tegelijkertijd werd een bewustmakingscampagne gelanceerd om mensen aan te moedigen actie te ondernemen. Er werden folders verspreid in schietclubs en de autoriteiten publiceerden berichten op sociale netwerken. Het doel was tweeledig: de burgers de kans geven zich in regel te stellen met de nieuwe wetgeving en het illegale wapenbezit verminderen.³⁵

Tussen maart en december 2018 werden 36.667 aangiftes gedaan door in totaal 15.596 personen (een persoon kon meerdere aangiftes tegelijk doen). Elke aangifte stond voor één vuurwapen, één lader of een onbekende hoeveelheid wapens. In 53% van de gevallen wensten de eigenaars hun wapens te behouden en vroegen zij de nodige vergunningen aan. In 26% van de gevallen gaven wapenbezitters er de voorkeur aan hun wapens bij de autoriteiten in te leveren. 19% van de bezitters verkoos zijn vuurwapens over te dragen aan bevoegde personen, zoals vuurwapenhandelaars. Slechts in 2% van de gevallen werden de vuurwapens door de proefbank geneutraliseerd, waardoor de eigenaar ze behield.³⁶ Wat opvalt aan deze cijfers zijn de aanzienlijke regionale verschillen gedurende de regularisatieperiode: 59% van de aangiftes werd in Wallonië gedaan in vergelijking met 39% in Vlaanderen en slechts 2% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Bovendien vroegen bezitters in Wallonië vaker nieuwe vergunningen aan dan in Vlaanderen en Brussel (respectievelijk 62%, 39% en 45%). Het inleveren van wapens gebeurde beduidend vaker in Vlaanderen en Brussel dan in Wallonië (respectievelijk 36%, 40% en 19%). De cijfers tonen aan dat de Waalse wapenbezitters de regularisatie- en amnestiecampagne vooral gebruikten om hun (illegale) wapens te kunnen behouden, terwijl in Vlaanderen en Brussel ongeveer even vaak gekozen werd voor inleveren als voor regulariseren.³⁷

De verschillende regularisatie- en amnestiecampagnes in België waren nauw verbonden met wijzigingen in de wapenwetgeving en gaven de

burgers de kans zich daarmee in regel te stellen. Ze hadden echter ook de meer algemene doelstelling om het illegale vuurwapenbezit in ons land te verminderen. Ondanks de grote hoeveelheid vuurwapens, en in mindere mate ook munitie en laders, die werden geregulariseerd en ingeleverd, blijft het probleem van niet-geregulariseerde vuurwapens erg groot. Betrouwbare en gedetailleerde cijfers over die laatste ontbreken evenwel. Met deze analysesnota hebben we dan ook getracht om de lacunes in het beeld van het illegale vuurwapenbezit in België aan te vullen door de kenmerken van de problematiek te schetsen en in Europees perspectief te plaatsen.

Onderzoeksopzet Project DIVERT

Het Vlaams Vredesinstituut voerde Project DIVERT uit in samenwerking met het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Ook Arquebus Solutions leverde een belangrijke onderzoeksbijdrage. Het onderzoek werd uitgevoerd in 2019-2020.

In de **eerste fase** van het project werden op basis van een uitgebreide literatuurstudie de omvang, de kenmerken en de dynamiek van afwending van vuurwapens, waaronder niet-regularisatie, in de 28 toenmalige EU-lidstaten in kaart gebracht.

In de **tweede fase** van het project werd een diepgravende analyse uitgevoerd in acht EU-lidstaten (België, Kroatië, Estland, Duitsland, Letland, Litouwen, Spanje en Zweden) met als doel nog meer inzicht te verwerven in de verschillende soorten niet-geregulariseerde vuurwapens en de wijze waarop getracht wordt om deze vorm van afwending te voorkomen en te bestrijden. Om dit te verwezenlijken, werden bijkomende (kwantitatieve en kwalitatieve) data verzameld en werden voor elk land interviews met lokale experts afgenomen.

In de **derde fase** werden de resultaten van de eerste en tweede fase met elkaar vergeleken en werden zes expertenseminaries georganiseerd om de bevindingen verder uit te diepen.

Het regelmatig **uitwisselen van informatie** tussen de onderzoekers en vertegenwoordigers van gespecialiseerde overheidsdiensten (zoals politie, douane, exportcontrolediensten, ...) was een belangrijk onderdeel van Project DIVERT. Gedurende de looptijd van het project werden bijvoorbeeld verschillende vergaderingen in het kader van EMPACT Firearms georganiseerd. Deze informatie-uitwisseling werd gefaciliteerd door de ondersteunende partners van het project: Europol, het Inlichtingencentrum inzake terrorisme en georganiseerde misdaad (CITCO) van het Spaanse ministerie van Binnenlandse Zaken, en het Centraal Directoraat voor de Bestrijding van de Georganiseerde Misdaad (DJSOC) van de Belgische Federale Politie.

De **resultaten** van de analyses van Project DIVERT worden gepubliceerd in drie thematische rapporten die elk focussen op een specifieke methode van afwending. Het Engelstalige onderzoeksrapport over niet-geregulariseerde vuurwapens in Europa (*'Forgotten Weapons: Non-regularised firearms in the European Union'*) werd op 28 april 2021 gepubliceerd.

Eindnoten

- 1 Europese Commissie, 2020-2025 EU Action Plan on Firearms Trafficking, Brussels, 24 July 2020, COM(2020) 608 final.
- 2 Duquet, N. & Goris K. (2018) *Firearms Acquisition by Terrorist in Europe. Research Findings and Policy Recommendations of Project SAFTE*, Flemish Peace Institute, Brussels, p. 19 en p. 62. <https://flemishpeaceinstitute.eu/safte/publications>
- 3 Filip Dragović et al., "Availability of Illegal Weapons: Connecting the Dots Case Study of the Republic of Croatia," in *Triggering Terror Illicit Gun Markets and Firearms Acquisition of Terrorist Networks in Europe*, Nils Duquet (Brussels: Flemish Peace Institute, 2018), 480; Rick Noack, "For Europe's Criminals and Terrorists, Buying a Gun Is Getting Easier," *The Washington Post*, April 18, 2018; Jovana Carapic and Remo Gassmann, *Strengthening Resilience in the Western Balkans: Mapping Outreach and Assistance for Small Arms Light Weapons Control* (Vienna: Austrian Federal Ministry of Defence, 2018), 8–13. <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/L-External-publications/2018/2018-AUT-Carapic-Gassmann-Mapping-Assistance-WBalkans.pdf>; United Nations Office on Drugs and Crimes (UNODC), "Illicit Trafficking in Firearms, Their Parts, Components and Ammunition to, from and across the European Union. Regional Analysis Report." (Vienna), 21–22.
- 4 Dressler, M., Duquet, N. & Eckelmann, J. (2021), *Forgotten weapons? Non-regularised firearms in the European Union*, Flemish Peace Institute, Brussels, p. 15.
- 5 Dressler, M., Duquet, N. & Eckelmann, J. (2021), *Forgotten weapons? Non-regularised firearms in the European Union*, Flemish Peace Institute, Brussels, p. 16.
- 6 Dressler, M., Duquet, N. & Eckelmann, J. (2021), *Forgotten weapons? Non-regularised firearms in the European Union*, Flemish Peace Institute, Brussels, p. 18.
- 7 Declan Hillier and Paul James, "Baltic Briefings: Firearms Regulation and Diversion in Lithuania, Latvia and Estonia" (Flemish Peace Institute, verwacht in 2022); Interview met de Letse Criminele Politie, 31 oktober 2019.
- 8 Dressler, M., Duquet, N. & Eckelmann, J. (2021), *Forgotten weapons? Non-regularised firearms in the European Union*, Flemish Peace Institute, Brussels, p. 18.
- 9 Holtom, P., James, P., Patmore, C. and Desmarais, A., "From the IRA to ISIS: Exploring Terrorist Access to the UK's Illicit Firearms Market," in *Triggering Terror Illicit Gun Markets and Firearms Acquisition of Terrorist Networks in Europe*, Nils Duquet (Brussels: Flemish Peace Institute, 2018), 411.
- 10 Aaron Karp, "Estimating Global Civilian Firearms Numbers" (Cambridge University Press, 2018): <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/T-Briefing-Papers/SAS-BP-Civilian-Firearms-Numbers.pdf>
- 11 Dressler, M., Duquet, N. & Eckelmann, J. (2021), *Forgotten weapons? Non-regularised firearms in the European Union*, Flemish Peace Institute, Brussels, p. 19.
- 12 *Ibid.*, p. 19.
- 13 Aneta Zachová, "Podporovat držení zbraní, aby se lidé mohli bránit, je nesmysl. Zakazování je ale také chyba, říkají odborníci," *euractiv.cz*, November 14, 2018. <https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/interview/podporovatdrzeni-zbrani-aby-se-lide-mohli-branit-je-nesmysl-zakazovani-je-ale-take-chyba-rikaji-odbornici/>; S. Podle, "Amnestie Na Zbraně: Lidé Přinesli i Samopal Od Stalingradu," *E15 Express*, accessed March 2, 2021. <https://www.e15.cz/magazin/amnestie-na-zbrane-lide-prinesli-i-samopal-od-stalingradu-855869>.
- 14 A.C. Peixoto, "PSP Bate Recordes Na Apreensão de Armas e Explosivos Em 2018," *Observador*, February 20, 2019: <https://observador.pt/2019/02/20/psp-bate-recordes-na-apreensao-de-armas-e-explosivos-em-2018/>.
- 15 Dressler, M., Duquet, N. & Eckelmann, J. (2021), *Forgotten weapons? Non-regularised firearms in the European Union*, Flemish Peace Institute, Brussels, p. 20.
- 16 Dressler, M., Duquet, N. & Eckelmann, J. (2021), *Forgotten weapons? Non-regularised firearms in the European Union*, Flemish Peace Institute, Brussels.
- 17 Nils Heinrich, Stellungnahme von Niels Heinrich für die Mitglieder des Ausschusses für Inneres und Heimat des Deutschen Bundestages zum Entwurf des Dritten Gesetzes zur Änderung des Waffengesetzes und weiterer Vorschriften, sec. 3.
- 18 Dressler, M., Duquet, N. & Eckelmann, J. (2021), *Forgotten weapons? Non-regularised firearms in the European Union*, Flemish Peace Institute, Brussels.
- 19 See: <https://vlaamsvredesinstituut.eu/en/divert/#webinafraud>
- 20 Dressler, M., Duquet, N. & Eckelmann, J. (2021), *Forgotten weapons? Non-regularised firearms in the European Union*, Flemish Peace Institute, Brussels, p. 25-26.
- 21 *Ibid.*
- 22 *Ibid.*, p. 35-36
- 23 *Ibid.*, p. 26
- 24 *Ibid.*, p. 26-28
- 25 Nils Duquet en Maarten Van Alstein, *Vuurwapens: Handel, Bezit En Gebruik* (Leuven: Academische Cooperatieve Vennootschap, 2011), 76–78.
- 26 Nils Duquet en Maarten Van Alstein, *Vuurwapens: Handel, Bezit En Gebruik* (Leuven: Academische Cooperatieve Vennootschap, 2011), 76–78.
- 27 "Zeker 117,000 wapens nog steeds 'verdwenen' in België", *Belga*, 7 maart 2016: <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/binnenland/12503687>.
- 28 Geschreven communicatie met Belgische Federale Politie.
- 29 Nils Duquet en Maarten Van Alstein, *Vuurwapens: Handel, Bezit En Gebruik* (Leuven: Academische Coöperatieve Vennootschap, 2011), 74–76.
- 30 Zie: https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2019/04/20110315_lezing_vuurwapens.pdf
- 31 Het Laatste Nieuws, "Gerechtigde Politie van Brussel Legt Wapenhandel Bloot," 28 oktober 2011. <https://www.hln.be/nieuws/binnenland/gerechtigde-politie-van-brussel-legt-wapenhandel-bloot-aa029a6a/>.
- 32 SPF Justice, "Circulaire Du 25/10/11 Relative à l'application de La Législation Sur Les Armes (Version Coordonnée)" (2011), <https://justice.belgium.be/sites/default/files/downloads/Circulaire%20version%20MB.pdf>.
- 33 Duquet en Goris, "The Illicit Gun Market in Belgium: A Lethal Cocktail of Criminal Supply and Terrorist Demand," 49.
- 34 *Ibid.*, p. 49.
- 35 Dressler, M., Duquet, N. & Eckelmann, J. (2021), *Forgotten weapons? Non-regularised firearms in the European Union*, Flemish Peace Institute, Brussels, p. 57.
- 36 Dressler, M., Duquet, N. & Eckelmann, J. (2021), *Forgotten weapons? Non-regularised firearms in the European Union*, Flemish Peace Institute, Brussels.
- 37 *Ibid.*
- 38 *Ibid.*, p.13.

Vlaams Vredesinstituut

Het Vlaams Vredesinstituut werd in 2004 opgericht als paraparlementaire instelling bij het Vlaams Parlement.

Het Vredesinstituut staat garant voor het aanleveren van grondige analyses, het informeren en organiseren van het debat, en het aansturen op maatregelen voor het bevorderen van vrede en geweldpreventie.

Auteurs

Nils Duquet is directeur van het Vlaams Vredesinstituut en schreef tientallen onderzoekspublicaties over vuurwapens in België en de rest van Europa.
email: nils.duquet@vlaamsparlement.be

Dennis Vanden Auweele is onderzoeker bij het Vlaams Vredesinstituut waar hij focust op de verhouding tussen illegale wapenhandel en vuurwapengeweld binnen Europa.
email: dennis.vandenuweele@vlaamsparlement.be

Het schrijven van deze analyse deden zij in samenwerking met **Stijn Dormans** die als stagiair bij het Vlaams Vredesinstituut een belangrijke bijdrage leverde.